

НАН УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ В.К. МАМУТОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»
(ДУ «ІЕПД ІМЕНІ В.К. МАМУТОВА НАН УКРАЇНИ»)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньо-наукової програми,
член-кореспондент НАН України

 Володимир УСТИМЕНКО

С И Л А Б У С

вибіркової навчальної дисципліни
**«ПРАВОВА ІНТРОСПЕКТИВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
КРИЗЬ ПРИЗМУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ»**
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: **08 «Право»**
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність: **081 «Право»**
(код і назва спеціальності)

Освітньо-наукова програма: **«Право»**
(найменування освітньо-наукової програми)

Рівень вищої освіти: **третій (освітньо-науковий)**

Силабус введено в дію
в скоригованій (оновленій) редакції
01 вересня 2023 року

Попередня редакція силабусу діяла
з 01 вересня 2022 року

Київ - 2023

Затверджено на засіданні відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» (протокол № 5 від «18» серпня 2023 р.)

Розробник:

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

А.Є.САНЧЕНКО

Загальна інформація про викладача

САНЧЕНКО

Алевтина Євгенівна

Науковий ступінь	кандидат юридичних наук
Вчене звання	старший науковий співробітник
Посада	провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»
Напрями наукових досліджень	Правове регулювання прав людини в сфері економіки; Гарантії дотримання соціально-економічних та екологічних прав людини в умовах війни і повоєнної трансформації в Україні; Міжнародне право в галузі прав людини та бізнесу; Міжнародне гуманітарне право та економічна діяльність; Правові засади та шляхи впровадження парадигми сталого розвитку та реалізації Цілей сталого розвитку в Україні; Правове забезпечення реалізації міжнародно-правового принципу рівності та недискримінації; Право Ради Європи та Європейського Союзу щодо захисту соціальних та економічних прав людини; Гармонізація українського права та законодавства з <i>acquis</i> ЄС для впровадження концепту «бізнес і права людини»; Проблематика виконання умов щодо вступу України до ЄС: аспекти прав людини в сфері економіки; Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у площинах дотримання прав людини в сфері торговельно-економічних відносин і транскордонного співробітництва; Інституційно-правове та законодавче забезпечення розвитку транскордонного співробітництва між Україною та державами Європи; ін.
ORCID iD:	https://orcid.org/0000-0002-9001-7564
Профіль у Google Scholar	https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=InfsSxcAAAJ
Контактна інформація	Ел. адреса: alla.sanchenko@gmail.com Моб. тел.: + 380973785236

Опис навчальної дисципліни

Назва навчальної дисципліни	«ПРАВОВА ІНТРОСПЕКТИВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ»
Рік підготовки та семестр	1,2
Кількість кредитів ЄКТС	3 кредити
Загальна кількість годин для вивчення дисципліни	90 годин
Кількість модулів	2
Кількість годин аудиторної роботи	32 години
лекцій	16 годин
семінарських занять	16 годин
Кількість годин самостійної роботи здобувача	58 годин
Види навчальної діяльності	лекції, семінарські заняття, самостійна робота здобувача
Вид підсумкового контролю	залік (письмовий)
Форма здобуття освіти	денна, заочна
Тип навчальної дисципліни	вибіркова
Мова викладання	українська

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: сформувати у здобувачів поглиблені концептуальні знання про стан і перспективи розвитку правового регулювання діяльності органів державної влади та суб'єктів господарювання щодо забезпечення реалізації, дотримання і захисту ними соціально-економічних прав людини відповідно до міжнародно-правових норм та Європейської соціальної хартії, а також уміння використовувати ці знання в процесі здійснення самостійних наукових досліджень і практичної правозастосовної діяльності.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити здобувачів із теоретико-правовими засадами правового регулювання забезпечення реалізації особою її конституційних соціальних та економічних прав людини в сфері господарювання у світлі норм Європейської соціальної хартії;

- поглибити знання здобувачів про значущість Європейської соціальної хартії в системі загальноєвропейського права та міжнародно-правових механізмів захисту прав людини, їх візію про сучасну політику соціальної спрямованості економічного розвитку європейських країн;

- висвітлити основні кореляції й неузгодженості між нормами законодавства України та нормами Європейської соціальної хартії для визначення здобувачами чинників, які сприяють та гальмують її впровадження, а також для пошуку шляхів зміцнення гарантій і можливостей реалізації людиною її соціально-економічних прав;

- розкрити взаємозв'язок і співвідношення між нормативно-правовими вимогами щодо обов'язків та повноважень органів державної влади й суб'єктів господарювання стосовно забезпечення реалізації, дотримання та захисту ними соціально-економічних прав людини в сфері господарської діяльності;

- навчити здобувачів виявляти потенціал впровадження в Україні Європейської соціальної хартії для використання в цілях розвитку соціальної політики згуртованого і солідарного суспільства, поширення практики добрососусідського і соціально відповідального господарювання, зміцнення системи засобів захисту соціально-економічних прав людини в умовах повоєнного відновлення та руху України на шляху до членства в Європейському Союзі;

- навчити здобувачів користуватися відповідними міжнародними договорами та іншими документами, включно з рішеннями Європейського суду з прав людини, Суду Європейського Союзу та судів України, висновками і рекомендаціями Європейського комітету з соціальних прав для застосування при здійсненні самостійних теоретичних досліджень в ході роботи над науковою складовою дисертацій, обґрунтування процесу ухвалення рішень у різних сферах практичної діяльності (законопроектної, нормотворчої, регуляторної, підприємницької, консультаційної та ін.), професійного захисту соціально-економічних прав людини.

Перелік обов'язкових компетентностей

Вивчення навчальної дисципліни має призвести до формування низки загальних і спеціальних компетентностей та «м'яких» навичок здобувача, зокрема:

Інтегральна компетентність:

Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК02. Здатність розробляти наукові проекти та управляти ними.

ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

ЗК04. Здатність усно і письмово презентувати результати власного наукового дослідження українською та іноземною мовами, глибоко розуміти іншомовні наукові та професійні тексти за напрямом досліджень.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК01. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей.

СК02. Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті та проектах правничої освіти у системі освіти дорослих.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності.

СК05. Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації.

СК06. Здатність здійснювати експертну діяльність у сфері права.

СК07. Здатність виявляти нові інституційні етичні виклики та етичні виклики в житті суспільства і пропонувати для них правові механізми розв'язання.

«М'які» навички / Soft skills

Комунікативні навички; бажання навчатися; відкритість до зворотного зв'язку і змін; вміння виступати публічно; навички роботи в команді; вміння управляти часом – планувати роботу, фокусуватися на головному і боротися з прокрастинацією; гнучкість і адаптивність; емоційний інтелект; критичне мислення; креативність; стресостійкість.

Очікувані результати навчання

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері права і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, отримання нових знань та здійснення інновацій – у питаннях забезпечення та захисту соціально-економічних прав людини в сфері господарювання крізь призму Європейської соціальної хартії.

РН02. Вільно презентувати та обговорювати державною та іноземною мовами результати досліджень, наукові та прикладні проблеми права у зв'язку з реалізацією людиною її соціально-економічних прав у сфері господарської діяльності з фахівцями і нефахівцями, оприлюднювати

результати досліджень з цих питань у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

РН03. Застосовувати у фаховій діяльності знання і розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів і провідних тенденцій у розвитку права, зокрема в галузі прав людини та господарської діяльності з урахуванням Європейської соціальної хартії.

РН04. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні аргументи, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні наукові джерела, що стосуються соціально-економічних прав людини в господарській діяльності, зокрема імплементації Європейської соціальної хартії; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого правового та загальносоціального контекстів.

РН05. Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з права та дотичних міждисциплінарних напрямів для вивчення проблем забезпечення і захисту соціально-економічних прав людини, встановлених Європейською соціальною хартією, з використанням сучасного наукового інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу передових концептуальних і методологічних знань щодо досліджуваної проблеми з дотриманням стандартів академічної та професійної етики.

РН06. Розуміти загальні принципи та методи юридичної науки, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері права, спрямованих на розв'язання проблем імплементації Європейської соціальної хартії, та у викладацькій практиці.

РН07. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення, аналізу й збереження даних та інформації, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та складної структури, спеціалізовані програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи у науковій, викладацькій, правотворчій та правозастосовній діяльності.

РН08. Розробляти, реалізовувати та здійснювати управління науковими та інноваційними проектами, які дають можливість створювати законопроектну та правозастосовну практику і розв'язувати значущі наукові та прикладні правові проблеми, що стосуються забезпечення та захисту соціально-економічних прав людини на засадах Європейської соціальної хартії, з урахуванням етичних, соціально-управлінських, соціально-економічних, екологічних та духовно-культурних аспектів, забезпечувати реєстрацію прав інтелектуальної власності щодо наукових результатів тематичних досліджень.

РН09. Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері права на різних рівнях вищої освіти, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін, зокрема тих, що стосуються прав людини та господарської діяльності.

PH10. Готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження щодо вдосконалення правового регулювання забезпечення та захисту прав людини на засадах Європейської соціальної хартії.

PH11. Здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та Європейського права у сфері прав людини і бізнесу, імплементації Європейської соціальної хартії, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у цій сфері у різних правових системах.

Зміст навчальної дисципліни

	Загальна кількість годин	Аудиторне навантаження		Обсяг самостійної роботи
		Лекційні заняття	Семінарські заняття	
Модуль 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ В ЇХ ЗМІЦНЕННІ				
Тема 1. Сучасна система соціально-економічних прав людини та їх кореляція з економічним розвитком держав Загальна типологізація прав і свобод людини та характерні ознаки соціальних і економічних прав (за виміром свободи і роллю держави у їх реалізації, за поколінням за генезисом, за сферою їх реалізації в суспільному житті, за ступенем поширення, за колом суб'єктів, ін.). Система міжнародно-правових джерел закріплення соціальних і економічних прав людини. Визначення сутності, зв'язку та відмінностей, переліків соціальних і економічних прав людини. Особливі риси соціальних і економічних прав людини, обумовлені кореляцією з економічним розвитком держав.	8	2	2	4
Тема 2. Європейська соціальна хартія як загальноєвропейський інструмент всеосяжного захисту соціально-економічних прав людини, Соціальна конституція Європи Історія Європейської соціальної хартії (ЄСХ), її мета, місце і значення в системі договорів Ради	12	2	2	8

<p>Європи. Структура ЄСХ та її особливі відмінності (<i>à la carte system</i>, перетинання положень; коло суб'єктів прав, обмеження прав; ін.). Каталог соціально-економічних прав людини за ЄСХ та його специфіка. Поширеність норм ЄСХ в європейському правовому просторі за результатами її ратифікації державами-членами Ради Європи та особливості її інкорпорування в національні право і законодавство (дуалістичний та моністичний підходи, ін.). Взаємовплив та взаємопроникнення принципів і норм ЄСХ та основоположних договорів й <i>acquis</i> ЄС в цілому (Договори ЄС та Хартія основних прав Європейського Союзу, Європейська основа соціальних прав, План дій ЄС для соціальної економіки, акти <i>acquis</i> ЄС для функціонування соціальної ринкової економіки, ін.). Колаборативна платформа з питань соціальних та економічних прав «CoE-FRA-ENNHRI-EQUINET Collaborative Platform on social and economic rights» як інструмент для національних органів з метою посилення ефективності норм і стандартів щодо соціально-економічних прав людини.</p>				
<p>Тема 3. Детермінанти Європейської соціальної хартії щодо ролі соціальної правової держави та суб'єктів господарювання в забезпеченні соціально-економічних прав людини у глобалізованому світі</p> <p>Принципи і норми ЄСХ щодо характеру та змісту обов'язків соціальної правової держави у забезпеченні соціально-економічних прав людини. Норми ЄСХ, що стосуються ролі суб'єктів господарювання у забезпеченні соціально-економічних прав людини. Система гарантій соціально-економічних прав людини, охоплених ЄСХ. Соціально відповідальне господарювання: від дискреційності до юридичних обов'язків з ЄСХ, Керівними принципами ООН з питань бізнесу та прав людини, Європейською основою соціальних прав, нормами Організації економічного співробітництва та розвитку. Правові новели щодо запровадження належної обачності суб'єктів господарювання щодо соціально-економічних прав людини, охоплених</p>	12	2	2	8

ЄСХ.				
<p>Тема 4. Європейська соціальна хартія в українському правовому полі: поступ та виклики</p> <p>Ратифікація ЄСХ (переглянутої) (ЄСХ(п)) Україною та її особливості (вибірковий підхід, ін.). Інституційно-правова основа виконання Україною зобов'язань за ЄСХ(п), місце в ній суб'єктів господарювання. Приведення українського законодавства у відповідність до ЄСХ (п) на підставі зобов'язань. Інкорпорування принципів і норм ЄСХ (п) у правове регулювання відносин у сфері господарювання, державно-приватного партнерства, публічних закупівель, праці, соціального захисту і соціального забезпечення, охорони здоров'я, ін. Виклики і перспективи правового забезпечення соціально-економічних прав людини під час війни та повоєнного відновлення України на засадах ЄСХ(п).</p>	12	2	2	8
<p>Модуль 2</p> <p>МІЖНАРОДНІ ТА УКРАЇНСЬКИЙ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ</p>				
<p>Тема 5. Система міжнародних механізмів захисту соціально-економічних прав людини</p> <p>Загальна характеристика складових системи міжнародних (універсального та європейських) механізмів захисту соціально-економічних прав людини – Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав, Європейський суд з прав людини, Європейський комітет з соціальних прав, Суд справедливості Європейського Союзу. Правова основа їх створення, повноваження, організація роботи, порядок ухвалення рішень щодо захисту соціально-економічних прав – у порівняльній перспективі. Правовий статус і види актів, що ними ухвалюються для захисту соціально-економічних прав людини, порядок контролю за їх імплементацією – у порівняльній перспективі.</p>	10	2	2	6

<p>Тема 6. Практика та прецедентне право Європейського суду з прав людини щодо захисту соціально-економічних прав людини із застосуванням Європейської соціальної хартії</p> <p>Компетенція, структура та функціонування Європейського суду з прав людини. Правова основа розгляду Європейським судом з прав людини скарг щодо порушення соціально-економічних прав людини. Практика та прецедентне право Європейського суду з прав людини щодо захисту соціально-економічних прав людини. Застосування норм ЄСХ Європейським судом з прав людини. Приклади рішень Європейського суду з прав людини щодо захисту соціальних та економічних прав людини. Проблемні питання виконання рішень Європейського суду з прав людини в державах-членах Ради Європи та Європейського Союзу.</p>	12	2	2	8
<p>Тема 7. Загальноєвропейський механізм нагляду за виконанням зобов'язань держав-сторін Європейської соціальної хартії та його результати.</p> <p>Система органів, методи і процедури нагляду/контролю за виконанням державами-сторонами ЄСХ їх зобов'язань: Повноваження і діяльність Європейського комітету з соціальних прав (ЄКСП), Урядового комітету Європейської соціальної хартії та Європейського кодексу соціального забезпечення (Європейського комітету соціальної єдності включно), Комітету міністрів та Парламентської асамблеї Ради Європи. Регулярні національні звіти держав-сторін ЄСХ щодо її імплементації в національні право та практику, у т.ч. держав-сторін, які набули зобов'язання щодо гарантування права на колективні скарги, та висновки ЄКСП. Суб'єкти права подання колективних скарг, порядок розгляду колективних скарг і рішення ЄКСП щодо них, нагляд за їх виконанням. «Case-law» ЄКСП (висновки і рішення, їх правовий статус та вплив). Застосування ЄКСП прецедентного права Європейського суду з прав людини. Приклади «case-law» ЄКСП. Інформаційна система (HUDOC Charter) та Дайджест «case-law» ЄКСП щодо ЄСХ.</p>	12	2	2	8

<p>Тема 8. Засоби та практика захисту соціально-економічних прав людини на рівні держави, суб'єктів господарювання та інститутів громадянського суспільства України.</p> <p>Система державних судових і позасудових засобів захисту соціально-економічних прав людини. Застосування судами України практики Європейського суду з прав людини як джерела права та «case-law» Європейського комітету з соціальних прав (ЄКСП) у справах про порушення соціально-економічних прав людини; приклади застосування та проблеми. Повноваження та діяльність органів державної влади щодо захисту соціально-економічних прав людини на засадах ЄСХ(п) – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Контактного центру Міністерства економіки України з відповідального ведення бізнесу, системи безоплатної правової допомоги, Національної служби посередництва і примирення, ін. Недержавні позасудові засоби захисту соціально-економічних прав людини: третейські суди, медіація, внутрішньокорпоративні механізми розгляду скарг, діяльність профспілок та об'єднань роботодавців, ін. Приклади практики позасудового захисту соціально-економічних прав людини на засадах ЄСХ, альтернативних звітів про виконання ЄСХ. Юридичні, економічні та репутаційні наслідки у випадку невиконання ЄСХ в Україні.</p>	12	2	2	8
Всього годин:	90	16	16	58
Вид контролю	залік			

У ході навчання викладач може корегувати обсяги навчального навантаження за видами робіт з урахуванням результатів засвоєння здобувачами навчального матеріалу.

Індивідуальна робота здобувача під керівництвом викладача

Індивідуальна робота здобувача передбачає самостійне виконання ним індивідуальних завдань за консультуванням викладача. В окремих випадках, коли завдання з певної тематики мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися декілька здобувачів.

Метою індивідуальних завдань є сприяння закріпленню та поглибленому вивченню здобувачем теоретичного матеріалу, формуванню та вдосконаленню його вмінь і навичок використовувати теоретичні знання для розв'язання відповідних практичних завдань, здійснення подальшого наукового пошуку. Виконання індивідуальних завдань сприяє якнайповнішій реалізації творчих і професійних здібностей здобувачів через їх індивідуально спрямований розвиток у ході науково-дослідної та практичної роботи.

Види індивідуальних завдань – підготовка реферату, есе, тез та ін. (визначається викладачем).

Індивідуальні завдання не належать до тижневого аудиторного навантаження здобувача.

Орієнтовна тематика рефератів (есе, тез):

1. Правова природа соціальних та економічних прав людини, їх спільні та відмінні ознаки, співвідношення.
2. Проблематика кореляції забезпечення соціально-економічних прав людини з економічним розвитком держав.
3. Переваги та виклики *à la carte* підходу при визначенні обсягу та виконанні державами-сторонами їхніх міжнародних обов'язків за Європейською соціальною хартією.
4. Питання синергії та інтерференції норм Європейської соціальної хартії та *acquis* Європейського Союзу щодо забезпечення соціально-економічних прав людини.
5. Значимість принципів і норм Європейської соціальної хартії для суб'єктів господарювання.
6. Завдання соціальної правової держави та роль суб'єктів господарювання у їх виконанні.
7. Норми Європейської соціальної хартії та соціальна ринкова економіка Європи як соціально закріплений закон індустріальної економіки.
8. Правові виміри реалізації соціально-економічних прав людини в еру діджиталізації.
9. Міжнародно-правові основи та фактори розвитку соціально відповідального господарювання.
10. Актуальні питання правового забезпечення сучасної системи механізмів захисту соціально-економічних прав людини.
11. Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту соціально-економічних прав та імплікації для українського правосуддя в господарських відносинах.
12. Інституційно-правові характеристики загальноєвропейського механізму нагляду за виконанням міжнародних зобов'язань за Європейською соціальною хартією.
13. Міжнародно-правове регулювання та практика розгляду колективних скарг щодо порушення прав людини, встановлених Європейською соціальною хартією.

14. Національне звітування України щодо виконання зобов'язань за Європейською соціальною хартією: правові аспекти відповідальності та участі суб'єктів господарювання.
15. Питання ефективності системи державних судових і позасудових засобів захисту соціально-економічних прав людини в Україні.
16. Правові проблеми та шляхи розвитку недержавних позасудових засобів захисту соціально-економічних прав людини в Україні.
17. Правові питання попередження та подолання юридичних, економічних та репутаційних наслідків у випадку невиконання Європейської соціальної хартії в Україні.
18. Питання правового забезпечення соціально-економічних прав людини в новій Українській доктрині.

Здобувач, за погодженням з викладачем, може обрати іншу тему реферату (есе, тез).

Методи викладання та навчання

У процесі навчання використовуватимуться наступні методи викладання та навчання: лекційний, інформаційно-пояснювальний, проблемно-пошуковий, аналітичний, дослідницький, обговорення дискусійних питань, презентація, виконання практичних завдань та розв'язання ситуативних задач, бесіди та опитування.

Методи контролю

У якості методів контролю успішності здобувача застосовуватимуться поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться з метою систематичного отримання викладачем інформації про поточний рівень досягнення здобувачем очікуваних результатів навчання і набутих ним компетентностей та коригування викладачем методів і засобів навчання, організації самостійної роботи здобувача. Одночасно поточний контроль допомагає здобувачу з'ясувати рівень його проміжних досягнень у засвоєнні теоретичних знань, використанні умінь і навичок застосовувати ці знання, а також визначати шляхи їх покращення в процесі подальшого вивчення навчальної дисципліни. Поточний контроль сприяє мотивації навчання, стимулюванню навчально-пізнавальної діяльності, диференційованому підходу до навчання, його індивідуалізації та ін.

Поточний контроль (усний та письмовий) здійснюється під час: а) семінарських занять у формах – фронтальне та індивідуальне опитування, проведення дискусій, розв'язання ситуативних задач, усний або письмовий колоквіум, тестування; б) перевірки та оцінювання письмових завдань (розв'язання ситуативних задач, есе, тези, реферат, доповідь, аналітична записка/огляд, наукова робота на конкурс, ін.).

Очікується, що здобувач виконає декілька видів письмових робіт.

Контроль самостійної роботи здобувачів здійснюється залежно від виду самостійної роботи і передбачає такі форми: тестування; співбесіда; виконання індивідуальних завдань; колоквіуми; статті, тези та інші публікації в науковому виданні за результатами виконання самостійної роботи, ін.

Вид **модульного контролю** – *тест*. У модульному тесті – 20 завдань.

Можливе застосування комплексного підходу, коли за результатами письмових робіт проводиться співбесіда зі здобувачем.

Підсумковий контроль проводиться з метою визначення рівня засвоєння здобувачем навчальної дисципліни або її окремої логічної завершеної частини з урахуванням результатів поточного контролю, включає семестровий контроль. Вид і форма підсумкового контролю – *залік (письмовий)*.

Система оцінювання результатів навчання здобувача

Оцінювання результатів навчання і компетентностей здобувача здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю успішності за накопичувальним принципом з використанням 100-бальної рейтингової шкали та традиційної національної шкали, шкали ЄКТС.

Здобувач може отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі результатів поточного контролю та оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного контролю, оцінювання знань та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Шкала оцінювання: рейтингова і традиційна національна, ЄКТС

Рейтингова шкала (сума балів)	Традиційна національна шкала Залік (2 рівня)	Шкала ЄКТС
90... 100	Зараховано	A (відмінно)
75...89	Зараховано	B – C (добре)
60...74	Зараховано	D – E (задовільно)
35-59	Не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання заліку)
0-34	Не зараховано	F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Оцінювання рівня засвоєння здобувачем кожної теми відбувається в ході поточного контролю.

Дискусія – максимально 5 балів.

Критерії оцінювання дискусій:

5 балів: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом, наведення аргументованих відповідей із посиланням на джерела.

4 бали: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом з незначними недоліками у знаннях суті обговорюваних питань.

3 бали: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання) без достатнього володіння навчальним матеріалом у межах теми обговорення.

2 бали: залучення до дискусії викладачем, неуважність, відсутність достатніх знань у межах теми обговорення.

1 бал: залучення до дискусії викладачем, небажання брати участь в дискусії, відсутність достатніх знань у межах теми обговорення.

Письмовий колоквіум – максимально 10 балів.

Критерії оцінювання письмових колоквіумів:

10 тестових завдань із 4-ма варіантами відповідей, 1 правильна відповідь оцінюється у 1 бал.

Відкрите запитання: максимально 5 балів за 1 запитання, 1 правильна відповідь оцінюється в 5 балів, коли:

5 балів: вірна відповідь, правильна мова викладення матеріалу, наведення прикладів із додаткової літератури.

4 бали: вірна відповідь, правильна мова викладення матеріалу.

3 бали: вірна відповідь, граматичні та/або орфографічні помилки.

2 бали: зміст відповіді відноситься до предмету запитання, але є відповідним, наявність суттєвих граматичних та орфографічних помилок, які ускладнюють розуміння відповіді або викривлюють її зміст.

1 бал: наявність тексту відповіді, яка не є відповідною та/або не відноситься до предмету запитання, наявність суттєвих граматичних та орфографічних помилок, які ускладнюють розуміння відповіді або викривлюють її зміст.

Контрольне опитування – максимально 10 балів.

Критерії оцінювання контрольного опитування:

10 балів: відповіді на запитання повні, вичерпні, обґрунтовані, здобувач добре орієнтується в теоретичному та практичному матеріалі;

8-9 балів: відповіді на запитання правильні, але з деякими неточностями або не зовсім повні;

6-7 балів: неповні або неточні відповіді на запитання, здобувач володіє уривчастою інформацією;

0 балів: відповіді на основні запитання не розкривають їх сутність, здобувач не володіє матеріалом.

Індивідуальні дослідницькі завдання для самостійної роботи

- *есе, тези* (індивідуальне письмове самостійне завдання невеликого обсягу – від 2 до 4 аркушів А4, що відображає власні погляди автора на проблему або питання) – максимально 5 балів.

Критерії оцінювання:

5 балів: дотримана структура (заголовок, вступ, одна-дві тези та аргументи на їхню користь, висновок), наявність логічного взаємозв'язку між тезою та аргументами, правильна мова викладення, дотримання встановленого обсягу.

4 бали: дотримана структура (заголовок, вступ, одна-дві тези та аргументи на їхню користь, висновок), наявні незначні помилки логічного характеру між наведеною тезою та аргументами, незначні помилки у мові викладення, дотримання встановленого обсягу.

3 бали: відсутність одного з обов'язкових структурних елементів есе (заголовок, вступ, одна-дві тези та аргументи, висновок), наявність орфографічних та/або граматичних помилок або недотримання встановленого обсягу.

2 бали: відсутність одного з обов'язкових структурних елементів есе (заголовок, вступ, одна-дві тези та аргументи, висновок), відсутність переконливих аргументів на користь тези, значна кількість орфографічних та/або граматичних помилок та/або недотримання встановленого обсягу.

1 бал: неструктурованість роботи, недотримання встановленого обсягу, велика кількість орфографічних та/або граматичних помилок, відсутність переконливих аргументів на користь тези.

- *доповідь, реферат, презентація, аналітична записка, ін.* (виконання, представлення або захист) – максимально 30 балів.

Критерії оцінювання:

3 бали: формулювання мети і завдань роботи;

5 балів: структурування роботи, чіткість, послідовність та грамотність викладу матеріалу;

12 балів: обґрунтоване розкриття проблеми, аналіз різних джерел інформації (наукові видання, навчальна література, періодичні видання, матеріали з мережі Інтернет, нормативно-правові акти – першоджерела, у т.ч. міжнародні);

4 бали: зв'язок матеріалу роботи із правозастосовною практикою, у т.ч. органів та організацій, конкретними проблемними ситуаціями;

4 бали: доказовість висновків, обґрунтованість власних позицій, пропозиції та рекомендації щодо розв'язання виявлених проблем, творчий підхід до виконання роботи;

2 бали: якість оформлення роботи.

Орієнтовна структура індивідуального письмового завдання: вступ, основна частина з викладом змісту дослідження, висновки, додатки (за наявності), список використаних джерел.

Модульний контрольний тест (20 тестових запитань із 4-ма варіантами відповідей, 1 правильна відповідь оцінюється у 1 бал) – максимально 20 балів.

За відвідування аудиторних занять здобувачам нараховується 1 бал; за роботу на семінарському занятті – від 1 до 5 балів.

Політика навчальної дисципліни

Політика щодо академічної доброчесності.

Усі роботи, визначені Силабусом, повинні бути виконані здобувачем самостійно.

Під час письмового модульного або підсумкового контролю, при виконанні контрольних письмових робіт заборонене списування, плагіат (відтворення опублікованих текстів або частин текстів інших авторів без зазначення авторства і належного цитування джерел), фабрикація (вигадування даних чи фактів). У разі порушення здобувачем вимог академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), письмова робота оцінюється незадовільно та має бути виконана здобувачем повторно; при цьому викладач має право змінити тему завдання.

При виявленні випадку академічної недоброчесності викладач має право: призначити перескладання письмового модульного чи підсумкового контролю із зниженням підсумкової кількості отриманих балів на величину до 15% включно; надати можливість доопрацювати самостійне завдання із зниженням підсумкової кількості отриманих балів на величину 25% включно.

При Вченій раді Інституту діє Комісія з наукової етики з метою сприяння дотриманню науковими працівниками Інституту, здобувачами ступеня доктора філософії наукових етичних принципів і стандартів, фундаментальних принципів академічної доброчесності та розв'язанню етичних конфліктів між ними.

Інститут має доступ до сертифікованої системи виявлення збігів/ідентичності/схожості текстів наукових робіт, до якої мають доступ викладачі і здобувачі.

Здобувачі мають самостійно перевіряти виконані ними письмові навчальні завдання через наявну в Інституті сертифіковану систему виявлення збігів/ідентичності/схожості текстів наукових робіт.

Комунікаційна політика.

Здобувач повинний мати активовану електронну пошту та регулярно її перевіряти, підтримувати постійну комунікацію з викладачем з питань навчального процесу за допомогою електронної пошти, телефону, месенджерів.

Усі письмові запитання до викладача стосовно навчальної дисципліни мають надсилатися на електронну пошту викладача.

За бажанням здобувачів для вирішення поточних питань, консультування, ін. може бути створено групу в обраному месенджері.

Політика щодо використання інструментів штучного інтелекту при виконанні завдань навчальної дисципліни.

Політика використання інструментів штучного інтелекту (ChatGPT, Tome тощо) оголошується викладачем на початку викладання навчальної дисципліни. Несанкціоноване використання інструментів штучного інтелекту є порушенням академічної доброчесності.

Політика щодо використання матеріалів з джерел відкритого доступу.

При використанні здобувачами матеріалів із джерел відкритого доступу для підготовки робіт, визначених Силабусом, вони обов'язково мають дотримуватись умов ліцензій Creative Commons на використання об'єктів авторського права.

Політика щодо залучення до викладання вітчизняних і зарубіжних науковців та експертів, фахівців органів влади, юристів-практиків, представників суб'єктів господарювання і громадських організацій.

До викладання, за згодою, запрошуюються вітчизняні та зарубіжні науковці й експерти, фахівці органів влади, практикуючі юристи, представники суб'єктів господарювання та громадських організацій.

Політика щодо відвідування та етики поведінки на заняттях.

Для здобувачів денної форми навчання особисте відвідування занять є обов'язковим. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за нього нараховуються бали. Не дозволяється пропускати заняття без об'єктивних причин.

Об'єктивними причинами для пропуску занять є хвороба, відрядження, міжнародне стажування, участь у наукових і науково-практичних заходах (конференціях, симпозіумах тощо), сімейні обставини, ін., які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач має повідомити викладача або особисто, або через завідувача аспірантури та докторантури.

Відсутність здобувача на заняттях за об'єктивних причин передбачає самостійне опрацювання матеріалу й не звільняє здобувача від виконання завдань для самостійної роботи, поточного та підсумкового контролю. У таких випадках здобувачі повинні виконати певні види робіт до часу проведення останнього семінарського заняття. У випадку пропуску здобувачем занять з причин міжнародного стажування та надзвичайних обставин, навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із викладачем.

Під час занять здобувачі повинні дотримуватись норм етики, включно у питаннях використання приладів зв'язку – можуть використовувати ноутбуки та прилади зв'язку лише для пошуку інформації в Інтернеті для виконання завдань у ході семінарських занять. Користування такими

приладами не допускається під час проведення модульного та підсумкового контролю та в особистих справах, не пов'язаних з навчальним процесом. Здобувачі мають активно працювати на семінарських заняттях, можуть ініціювати короткі виступи під час семінарів, доповнювати відповіді інших здобувачів, ініціювати та виконувати додаткові навчальні завдання.

Спілкування між викладачем та здобувачами відбувається на засадах партнерських стосунків, взаємної підтримки та допомоги, толерантності та поваги до особистості кожного, спрямованості на успішне здобуття знань.

Політика щодо оцінювання успішності та призначення заохочувальних та штрафних рейтингових балів.

Академічна успішність здобувачів визначається за допомогою контрольних заходів, передбачених Силабусом, із обов'язковим переведенням підсумкових оцінок до рейтингової шкали, національної традиційної шкали та шкали ЄКТС. За всі види робіт протягом семестру здобувач може одержати від 0 до 100 балів за рейтинговою шкалою.

Для досягнення мети і завдань навчальної дисципліни та успішності її засвоєння здобувачам потрібно брати участь у семінарських заняттях (підготовка доповідей з презентаціями, постановка актуальних запитань, участь у дискусіях тощо), вчасно та якісно виконувати індивідуальні завдання (розв'язання практичних задач, підготовка есе, наукових тез, рефератів тощо), а також пройти модульні контролі знань.

Здобувачі, що набрали необхідну кількість балів і погоджуються з нею можуть бути звільнені від сесійного контролю за поточним рейтингом.

Здобувачі можуть отримати додаткові бали за виконання додаткових навчальних завдань і робіт, зокрема:

- участь у науковій або методичній роботі відділу від 2 до 5 балів;
- участь у конкурсах від 3 до 5 балів.

Максимальна сума заохочувальних балів – 10 балів.

Штрафні бали можуть виставлятися за невиконання або невчасне виконання завдань. У випадку невчасного виконання робіт без об'єктивних причин, при їх перевірці викладач застосовує штрафні бали – такі роботи оцінюються викладачем на нижчу оцінку – 75% від можливої максимальної кількості балів за вид робіт.

Максимальна сума штрафних балів – 10.

Умови допуску до підсумкового контролю:

- відвідування (або відпрацювання) усіх академічних занять;
- наявність матеріалів лекцій чи самопідготовки;
- активна участь у семінарських заняттях;
- вчасне виконання індивідуальних завдань із самостійної роботи;
- складання практичних завдань і тестів за змістовними модулями.

Здобувач може отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни, якщо набрана кількість балів з поточного контролю, оцінювання знань та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Політика дедлайнів та перескладань.

Здобувачі зобов'язані дотримуватися строків, визначених для виконання усіх видів робіт навчальної діяльності, що передбачені програмою навчальної дисципліни. За наявності об'єктивних причин недотримання термінів, здобувач може виконати такі роботи у термін не пізніше проведення останнього семінарського заняття. Час і порядок виконання і подання робіт визначається викладачем.

В окремих випадках можливо встановлення індивідуального графіку складання контрольних заходів за погодженням з директором Інституту.

Перескладання модулів відбувається з дозволу викладача за наявності об'єктивних причин, що підтверджуються документально, і оцінюється без зниження оцінки. Перескладання заліків з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

У разі, коли за результатами залікової сесії здобувач отримав менше, ніж 60 балів, у здобувача виникає академічна заборгованість. Здобувач повинен ліквідувати її в термін, визначений наказом директора Інституту, як правило, протягом місяця після завершення залікової сесії.

Політика щодо оскарження результатів оцінювання.

Оскарженню можуть підлягати результати оцінювання з підсумкового контролю.

Правила оскарження визначено Порядком оскарження результатів складання іспитів/заліків в Державній установі «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України». Відповідно до даного Порядку метою процедури оскарження результатів складання іспитів/заліків є захист прав та інтересів здобувачів через забезпечення запобігання суб'єктивності та уникнення суперечностей в процесі оцінювання результатів навчання.

Політика щодо оновлення змісту навчальної дисципліни

Зміст цієї навчальної дисципліни планується оновлювати щорічно за ініціативою викладача з огляду на зміни у політиці та законодавстві України, розвиток міжнародного та європейського права, наукові та практичні досягнення у сфері забезпечення та захисту соціально-економічних прав людини на засадах Європейської соціальної хартії.

Здобувачі можуть подавати пропозиції викладачу щодо оновлення навчальної дисципліни, зокрема стосовно інформаційного забезпечення її вивчення та актуальних змін у правозастосовній діяльності, що стосується її змісту. Здобувачам можуть нараховуватись додаткові бали за таку ініціативу.

Навчально-методичне та інформаційне забезпечення

Основна література:

1. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року (A/RES/2200 A (XXI)), ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.
3. Charter of Economic Rights and Duties of States, General Assembly resolution 3281 (XXIX), New York, 12 December 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/190150?ln=ru>
4. Європейська соціальна хартія (переглянута), Страсбург, 3 травня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.
5. Constitution of the International Labour Organization, established in 1919, last amendment of 1997 which entered into force on 8.10.2015. URL: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:0::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:NO.
6. Конституція України : Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України* від 23.07.1996 — 1996 р., № 30, стаття 141
7. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України* від 02.05.2003 — 2003 р., № 18, стаття 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
9. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої : Закон України № 137 - V від 14.09.2006 зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2034-VIII від 17.05.2017. *Відомості Верховної Ради України*, 2006, № 43, ст. 418. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>.
10. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2000, № 48, ст.409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
11. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : Підручник, 2-е вид. Харків: Консум, 2005. 656 с.
12. Загальна теорія держави і права : Підручник / За ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Х.: Право, 2009. 584 с.
13. Мицик В.В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту : Підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К: Проміні. 2010. 722 с.
14. Правове забезпечення дотримання соціально-економічних прав людини на засадах ідеології нової якості життя: монографія / під заг. ред. В.А. Устименка. Київ : НАН України, ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», 2020. 112 с.
15. Міжнародні соціальні стандарти: навч. посіб. / авт.: А. М. Юшко, Н. М. Швець; за заг. ред. В. В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 121 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2013/Pr_0022.pdf%20
16. Феськов М.М. Трудове законодавство України і Європейська соціальна хартія (переглянута): питання адаптації. Монографія. Київ: Знання, 2005, 276 с.

17. Benelhocine C. The European Social Charter (2012). Council of Europe Publishing. 137 p. URL: <https://rm.coe.int/168048b05a>.

18. De Schutter O. The European Pillar of Social Rights and the role of the European Social Charter in the European Union legal order. Council of Europe (2019). Council of Europe Publishing. 63 p. URL: <https://rm.coe.int/the-european-pillar-of-social-rights-and-the-role-of-the-european-soci/1680966149>.

19. O'Brien Methven C. Business and Human Rights. A handbook for legal practitioners. Council of Europe (2018). Council of Europe Publishing. 200 p. URL: <https://edoc.coe.int/en/fundamental-freedoms/7785-business-and-human-rights-a-handbook-for-legal-practitioners.html>.

Допоміжна література

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку на період до 2030 року : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/1 від 25.09.2015 р. (A/RES/70/1). URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1.

2. Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини: Рамкова програма ООН «Захист, повага та засоби захисту прав», ухвалено Резолюцією 17/4 Ради ООН з прав людини від 16.06.2011 р. URL: http://www.iepd.kiev.ua/?page_id=8524.

3. ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, adopted in 1998 and amended in 2022. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/normativeinstrument/wcms_716594.pdf

4. Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy, 6-th edition, 2022. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---multi/documents/publication/wcms_094386.pdf.

5. OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, updated in 2023. URL: <http://mneguidelines.oecd.org/mneguidelines/>

6. OECD Recommendation on the Role of Government in Promoting Responsible Business Conduct, adopted on 12 December 2022. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0486>.

7. OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct, adopted on 31 May 2018. URL: <http://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>.

8. Дванадцята національна доповідь Уряду України щодо реалізації положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) за період 2015-2018 роки щодо статей 1, 9, 10, 15, 18, 20, 24. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/spivrobotnictvo-z-radoyu-evropi.html?PrintVersion>.

9. The European Convention on Human Rights and the Employment Relation. Ed. by Dorssemont F., Lörcher K. and Schömann I. (2013). Hart Publishing, Oxford. 482 p.

10. The relationship between European Union law and the European Social Charter. Working document of the European Committee of Social Rights, 15 July 2014. URL:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806544ec>.

11. O’Cinneide C. The European Social Charter and EU labour law // Research Handbook on EU Labour Law. Ed. by Alan Bogg, Cathryn Costello, A.C.L. Davies (2016). Edward Elgar Publishing. P. 191-216.

12. Соціально відповідальне ведення бізнесу – складова сталого розвитку / збірник матеріалів за результатами Всеукраїнського конкурсу наукових робіт / за заг. ред. Устименка В.А.; ред.-упоряд. Санченко А.Є.; упоряд. Сошников А.О., Токунова А.В. Київ, 2022. 395 с.

13. Бізнес і права людини в Україні: проблеми та рішення під час війни і повоєнного відновлення / збірник матеріалів II-го Всеукраїнського конкурсу наукових робіт / за заг. ред. Устименка В.А.; ред.-упоряд. Санченко А.Є., Градобоева Є.С., упоряд. Єршов В.В. – Київ: ВАІТЕ, 2023. 408 с.

14. Болотіна Н.Б., Феськов М.М. Європейська соціальна хартія (переглянута) і Україна. *Юридична наука* № 3/2011. С. 36-47.

15. Веприцький Р.С. Соціально-економічні права: до визначення правової природи. *Форум права: електронний юридичний журнал*. 2008. № 2. С. 32–37. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3d0d095f-fc08-4ecf-9d71-0d7f752b0918/content>.

16. Загоруй І.С. Про класифікацію (групування) соціально-економічних прав: спроба критичного аналізу інтерпретації поколінь прав людини. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2018. Вип. 3(83). С. 164–173.

17. Коба М.М., Коба О.В. Соціально-економічні права: проблеми розуміння та реалізації. – *Juris Europensis Scientia*, випуск 1, 2023. – С. 8-12.

18. Костюк В. Л. Європейські соціальні стандарти в контексті сучасної моделі джерел права соціального забезпечення: науково-теоретичний аспект. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Том 1. С. 68-73.

19. Костюк В. Л. Міжнародні стандарти прав осіб з інвалідністю в умовах правової, соціальної держави: теоретико-правовий аспект / В. Л. Костюк // Актуальні проблеми соціального права в Україні : зб. наук. праць / за ред. М. І. Іншина, В. І. Щербини, С. Я. Вавженчука ; відп. ред. І. С. Сахарук. Харків : Юрайт, 2017. С. 119–215.

20. Краковська А.Є. Соціальні права людини і громадянина як визначальна детермінанта еволюції соціальної функції держави. *Вісник Донецького національного університету*. Сер. В: Економіка і право. Вип.2. 2009. С. 394-399.

21. Лемак В. Соціально-економічні права людини в контексті верховенства права: вітчизняний досвід закріплення та застосування. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1. С. 40–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_1_4.

22. Лукас К., Разік В. Тренінгова програма для юристів: Європейська соціальна хартія (переглянута) та практика Європейського комітету з соціальних прав. Рада Європи (2021). 170 р. URL: <https://rm.coe.int/training-programme-for-lawyers-ukr/1680a3e8e2>.

23. Санченко А. Про актуальність оновлення концептуальних засад соціально відповідального господарювання в Україні / Фінансово-економічна діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. Міжнародний науково-практичний форум (м. Кам'янець-Подільський, 20-21 жовтня 2022 р.). Кам'янець-Подільський: НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут». 2022. 208 с. 145-148.

24. Sanchenko A. Human Rights Due Diligence in Europe and its Potential for Ukraine's Recovery / «War and Peace in Europe: Legal and Economic Issues of Russia's Aggression against Ukraine and the Impacts of the War». Central and Eastern European Legal Studies, CEELS 2/2022. P. 169-186

<https://eplopublications.eu/publication/digital-edition/human-rights-due-diligence-europe-and-its-potential-ukraines-recovery>.

25. Sanchenko A. Guaranteeing human rights: a cross-sectoral issue on Ukraine's path towards the European Union and European social market economy/ Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» Тернопіль, ЗУНУ, 28 квітня 2023 року. Електронне видання. 390 с. С. 373 -376.

26. Сидоренко Н.С. Європейська соціальна хартія: регіональний міжнародно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав людини /позиція України / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня к.ю.н. за спец. 12. 00.11., Київ. ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка. - 2003. – с.18.

27. Словська І. Соціально-економічні права народу України під загрозою. *Підприємництво, господарство і право*, 3/2020. С. 213-217. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/3/37.pdf>.

28. Смуш-Кулеша М., Манасян А., Федорова А. Тренінгова програма для суддів: Європейська соціальна хартія та практика Європейського комітету з соціальних прав. Рада Європи (2021). 228 р. URL: <https://rm.coe.int/15-training-for-judges-ukr-soft-3/1680a39c12>.

29. Федорова А. Основні тенденції та проблеми розвитку міжнародних механізмів захисту соціальних прав людини // *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: Зб. наук. пр. - К.: ІМВ, 2013. Вип. 117. Ч.1. С. 48-54

30. Федорова А. Л. Зобов'язання України за Європейською соціальною хартією (переглянутою): юридичні наслідки в разі невиконання. *Наукові записки НаУКМА*. Том 168. *Юридичні науки*. 2015. С. 77-81.

31. Хомич І.Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України. *Форум права: електронний юридичний журнал*, 2013. № 3. С. 717- 724.

32. Програма навчального курсу «Європейська соціальна хартія та її роль в системі захисту соціальних прав в Україні». Розробники: Федорова А., Отрадна О. Рада Європи (2020). 76 с. URL: <https://rm.coe.int/social-rights-ua-esc-prog/1680a31c13>.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuiv.gov.ua>
2. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Президент України. URL: <http://www.president.gov.ua>
4. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
5. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/index.php>
6. Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
7. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: <https://ombudsman.gov.ua/>
8. Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП) / UN Economic and Social Council (ECOSOC). URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/home>
9. Комітет з економічних, соціальних та культурних прав ООН. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cescr>
10. The UN Working Group on Business and Human Rights. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/wg-business>
11. The European Court of Human Rights. URL: <https://www.echr.coe.int/>
12. The European Committee of Social Rights. URL: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/european-committee-of-social-rights>
13. Governmental Committee of the European Social Charter and the European Code of Social Security. URL: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/governmental-committee>
14. The European Commission. Employment, Social Affairs & Inclusion. URL: <https://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=en>
15. The Court of Justice of the European Union. URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/